

que habere doloris, non quidem eiusdem rationis specificae ac est dolor ex scissione partium, sed genericae, prout est modificatio subiecti non conveniens.

DEMONSTRATIO III. PARTIS. Non negamus posse apparere visibilem spiritum mediante corpore quod sibi affingit. Si enim movere potest materiam, potest quoque movere ex. gr. aerem vel aetherem, ipsumque condensare in figuram corporis visibilis et resistentis. Atque sic solet communiter explicari apparitio Angelorum. Verum censemus posse spiritum purum visibilem se facere citra ministerium alicuius corporis umbratilis libere assumpti. Scilicet ex dictis constat posse spiritum resistere in spatio extenso: supponatur ergo spiritum occupare exacte spatium illud quod proprium est corporis humani, ibique resistere et agere in aetherem et aerem circumstantem.

Cum resistat, potest a se repellere radios lucis et ad oculos alterius dirigere non secus ac corpus; cum possit movere corpora potest profecto aetheri luminoso eum imprimere motum qui organum visivum attingens par sit excitandae determinatae visioni, puta faciei vel corporis humani; ad quem effectum obtinendum sufficit ut ille idem motus imprimatur undis aethereis quem ipsae a facie hominis procedentes concipiunt. Cum repellantur istae undae aetherae a spiritu resistente, visio ab eis determinata terminabitur ad illud a quo procedunt, et cum eae exhibeant extensum aliquod ad modum corporis humani, illud apparebit sub forma corporis humani visibilis. Praeterea cum spiritus resistat, resistere etiam potest tactui, et sensationem eam gignere quam tangentes alia extensa experimur.

Ergo ne videbitur et tangetur spiritus? Respondeo quod spiritus ut talis non evadit obiectum sensus quemadmodum nec obiectum sensuum est natura corporea. Obiectum enim sensuum est extensum resistens, h. e. reale phaenomenon extensionis resistentis: perinde vero est illis sive substantia quae spatium occupat et resistit sit extensa formaliter vel virtualiter, sit materialis vel spiritualis, haec enim non sensus, sed intellectus attingit. Est enim intellectus qui cogno-

scit id quod a sensu attingitur, esse substantiam corpoream; sensus autem per se, non refert nisi obiectivum phaenomenon extensionis et resistentiae, sive esse aliquid extra extensum et resistens, idemque referre potest sive spatium occupet et resistat corpus sive spiritus.

Dices: ergo non bene probavit Christus post resurrectionem se non esse purum spiritum eo quod videretur et palparetur, et tactui resisteret. Respondeo quod eadem difficultas valet contra communem modum explicandi apparitionem spirituum. Nam assumpto corpore aereo possunt spiritus exhibere eadem phaenomena ac verum corpus humanum ut videatur, tangatur, appareantque carnes et ossa sub istis: quomodo ergo Christus ex his phaenomenis probavit se verum corpus humanum habere? Liqueat demonstrationem hanc coniungendam esse cum aliis, et praesertim cum miraculis, quibus Christi resurrectio est evidenter demonstrata: per se vero valere spectato ordinario naturae cursu, ac fuisse accomodatam ipsi desiderio Thomae qui hoc experimentum postulaverat.

THESIS IV^a

Ratio suadet existentiam eorum qui sint spiritus puri.

DEMONSTRATIO. Argumentum ducitur vel a priori, vel a posteriori. A priori vero vel demonstratio instituitur absolute, vel facta aliqua hypothesi. Absolute quidem nequit demonstrari existentia horum entium, quia ipsa per se est contingens. Facta vero hypothesi creationis mundi adhiberi potest argumentum S. Thomae (I p. q. L. a. 1°), quod quidem ab eo non producit tanquam demonstratio ostendens necessitatem rei, sed ut ostendens congruentiam seu maximam probabilitatem rei. Illud autem paulo immutatum sic proponi potest. Necesse est esse in mundo spiritus; finis enim creationis, qui est divina gloria seu manifestatio divinae bonitatis exigit entia intelligentia quibus Deus manifestus fiat. Rursus necesse est mundum perfectum esse,

non quidem perfectione, qua nulla sit possibilis maior, sed ea perfectione quae ex ipsa ratione partium, sive eorum quibus constat, postulatur in toto. Iam vero partes mundi certe sunt naturae corporeae completae, et natura humana quae est synthesis ex natura corporea et spirituali. Haec porro est naturaliter aliquid medium inter naturas corporeas et naturas pure spirituales, quae certe sunt possibles: quocirca natura pure spirituali deficiente deesset naturale complementum synthesis creationis; deesset enim unum ex extremis inter quae natura humana exigit collocari, et sic ordo realis non responderet ordini ideali qui in ipsis naturis fundamentum habet. Careret ergo mundus ea perfectione quae ex ipsa ratione eorum quibus constat postulatur in toto. Atqui hac perfectione nequit carere opus intelligentiae divinae, quae ordinatissime facit quidquid facit: ergo. Et sane si naturae corporeae completae existunt, quae sunt immediate propter spiritus, et quibus minus perfecte repraesentatur divina perfectio, cur non existant naturae completae spirituales quae sunt immediate propter Deum, et quibus perfectius repraesentatur Deus, quandoquidem mundus eo spectat ut Deus manifestetur.

A posteriori argumentum probans existentiam horum entium potest colligi vel ab intrinseco vel ab extrinseco. Ab intrinseco dicimus sumi argumentum a posteriori cum ab effectibus demonstratur causa, nexus enim inter haec est intrinsecus h. e. ex rei natura; ab extrinseco vero dicimus argui a posteriori cum a testificatione colligimus notitiam rei: testificatio enim posterior est re, et nexus inter eas non est ex rei natura. Quid ex effectibus demonstrari possit constabit in fine tractationis cum de spiritibus malis, eorumque operationibus disputabitur; tunc enim liquidius apparebit utrum probari aliqua ratione possit a posteriori existentia alicuius spiritus diversi a Deo, superioris homine quoad vim et naturam. Testificatio autem quae philosopho quoque, praecisione facta a revelatione christiana, probaret factum existentiae horum spirituum, deberet esse traditio quaedam humani generis quod ab auctore suo hanc

notitiam accepisset ab initio. Quod talis sit traditio patere potest ex eo quod constans sit et universalis; si enim hos characteres habet traditio, quandoquidem agitur de notitia facti, huius traditionis nulla alia ratio adsignanda videtur praeter notitiam primitus acceptam ab auctore naturae. Quaeritur itaque an existat huiusmodi traditio. Clare quidem et distincte huius facti traditio constans et universalis non reperitur, at sub quadam plus minus confusa notione, ex qua veritas clare elici possit, exstitisse videtur. Huius enim traditionis vestigium extat penes gentes, quae *δαίμονας* genios, deos inferiores censuerunt existere; neque enim ex hac gentium opinione persuasio orta est christianis existentiae Angelorum, quod theologorum probare est, sed ea opinio corruptio quaedam fuit primitivae traditionis. Cuius traditionis nondum prorsus oblitteratae testimonium esse potest quod ait Philosophus (M. XII 8.) « Traditum est a primis et veteribus, atque in speciem fabulae relictum posterioribus quod Dii sint isti (qui nempe orbis caelorum movent), et quod divina vis ambit omnem naturam. Reliqua autem fabulose addita sunt ad persuasionem multitudinis, et prout leges et utilitas postulabant. Humanam enim figuram eis tribuunt, similesque eos dicunt esse aliquibus animalium, et cetera in eis ponunt, quae cum his sunt consorta. Quorum si quis secernens hoc unum, quod primo dictum est accipiat, nimirum primas substantias esse Deos, id divine dictum arbitrari poterit, et dum, ut est rerum natura, quaevis ars et scientia multoties quoad eius fieri potest invenitur et rursus interit, has opiniones illarum veterum tanquam reliquias permansisse incolumes usque adhuc. Haec igitur patria opinio, quam primi tradiderunt, eoque nobis tantum manifesta est ». Cf. et de Mundo. c. 6. Liqueat traditionem hanc primitivam cuius Aristoteles meminit, vitiatam fuisse inter gentes, et multo magis a philosophis, ut videre est penes ipsum Aristotelem, cuius Intelligentiae tantum distant a vera ratione spiritus puri finiti quantum error a veritate. Sunt enim intelligentiae aeternae et a se, atque eiusdem naturae cum primo motore qui est Deus, ut

patet ex iis quae ibidem docet. At si secernantur ea quae ex errore induci potuerunt, remanet notitia naturae intelligentis inferioris Deo, superioris homine, quae respondet conceptui spirituum purorum. Cf. Plutharcum de Genio Socratis.

Nota 1.^a Circa multitudinem purorum spirituum ratio sola nihil certi definire potest, an scilicet comparatione facta cum naturis corporalibus et speciatim cum natura humana, pauci sint vel multi. Videt tamen ratio improbable non esse quod ingens sit eorum multitudo, imo id probabile esse affirmat: nam probabile est divinam omnipotentiam et bonitatem in praestantissimis naturis se admodum diffudisse, et cum isti spiritus sint alterum extremum oppositum naturis corporalibus, inter quae duo extrema medius est homo, probabile est illud extremum non esse secundum multitudinem minus altero extremo quod naturis corporalibus constituitur, ut sicut istud pluribus speciebus distinguitur, ita et in illo plures gradus spiritualis perfectionis manifestentur.

Nota 2.^a Non est opus ut demonstretur quod si hi spiritus existunt, existant per creationem. Si enim entia finita sunt, valet prorsus in iis quod in Cosmol. de materia, et in Anthropol. de anima demonstravimus. Si vero quaeritur quandonam creati sint, ratio quidem sola definire nequit an ante mundum corporeum, vel simul cum ipso creati sint; attamen quoniam pars sunt totius universi, probabile per se est quod simul cum corporeo mundo conditi sint. Id tamen non impedit quominus in diversis instantibus creata si; natura spiritualis et natura corporalis, quemadmodum successivis diebus scimus formatam esse materiam; et sic videatur ratione suae dignitatis prius creatos esse spiritus quam materiam h. e. in quodam instanti proxime priore.

CAPUT II.

De iis quae cum essentia declarata spiritus puri connexa sunt.

THESIS V^a

I Spiritus puri possunt esse definitive in loco h. e. in aliqua parte extensa spatii; II necesse est autem ut sint alicubi. III Praesentia eorum in loco non constituitur formaliter per operationem, sed est modus relativus indistinctus realiter substantiae illius quae dicitur praesens. IV Moveri quoque possunt eadem motu locali.

DEMONSTRATIO I. PARTIS. Notiones spatii loci et motus tum modi existendi in loco sive circumscriptive sive definitive ex Cosmologia C. I art. 2° supponimus.

Manifestum est spiritus non posse esse in loco *circumscriptive*, nequeunt enim commensurari corporibus, cum partibus careant. Quaestio ergo restat utrum possint esse in loco definitive h. e. occupare aliquam partem extensam spatii, hoc est enim esse in loco; atque ita ut sint heic et non alibi. Monendum porro est quod quamvis corpora sint et ipsa in loco definitive, alio tamen modo spiritus, si hi in loco esse possunt, vindicare sibi queunt hanc existendi rationem in loco. Nam corpus ita occupat determinatum spatium, ut totum quidem sit in toto spatio, sed secundum diversas sui partes sit in diversis partibus eiusdem. At si spiritus spatium aliquod occupat, cum simplex ipse sit, in quavis parte et quovis puncto spatii totus esse debet.

Porro nulla est repugnantia 1° quod spiritus purus sit heic et non alibi; hanc enim repugnantiam postulat sola immensitas, haec porro non competit nisi spiritui infinito, est namque et ipsa infinita quaedam proprietas. Nec 2° repu-